

Küresel bir kaosun içinde varolmaya çalıştığımız bu günlerde, gelecek güzel günlere dair hayalleri uzun zaman önce ipotek altına alınmış toplumumuzda politikanın pazarlanabilirliği üzerine bir yazı yazmaya karar vermiştim aslında. Ancak düşüncemi ne yana çevirsem karşıma yalanın hayatımızda nasıl bir enstrümana dönüştüğü sorunsalı çıkıp durdu. Tüm gün boyunca sıradan bir “Nasılın?” sorusuna bile, “İyiyim” diye verdiğim yalan karşılıkları düşündüm. Gün geçtikçe her anımızın, kendimizi gizlemek, başkalarını üzmemek veya bir şeyler adına mücadele vermemek için gerçekleştirdiğimiz simülasyonlardan ibaret olduğunu düşündüm...

Akıl, ruh ve beden arasında bir köprü ise, yalanın ‘etik’ (töre) bilimi içerisindeki çeşitli boyutlarını tartışırken, belki de en çok kendimize dönüp bakmamız gerekmektedir. Ancak bu okumayı kişi özelinde değil, toplumsal ve coğrafik ölçekte yapmak daha doğru bir panorama sunacaktır. Bu yazı bu kapsamıyla bir okumaya dönüşebilecek mi bilemiyorum; ancak günümüzde herkesin en büyük derdi olduğu iddia edilen ‘yalan üzerine’ dışavurumsal bir eylem gerçekleştirmenin kaçınılmaz olduğunu düşünüyorum.

“Ya olduğun gibi görün, ya da görüldüğün gibi ol” *

Jean-Paul Sartre ‘Varlık ve Hiçlik’ kitabında yalanın “gerçeğin ötekinden gizlenmesi”, insanın kendini aldatmasının da “gerçeğin kendinden gizlenmesi olduğunu” iddia etmektedir. Bu noktada, aklımda dönüp duranları, kendi içsel paradokslarım üzerinden aktarmaya çalışacağım. Yalan, hakikatın tersi ise, bunu söyleme eylemi içine giren herkesin gerçeği gizlemeye çalışıyor olduğu doğal bir çıkarımdır. Ancak gerçeğin ne olduğunun farkında olan bir bireyin, kendisini bunun aksine neden inandırmaya çalıştığı benim için oldukça anlaşılması güç bir durumdur.

Aslında insan hiçbir zaman kendine yalan söylemez; sadece gerçeği göz ardı etmek için çabalar. Birçok sosyoloji ve psikoloji çalışmalarının ortaya koyduğu gibi, kaçınılmaz olarak bu çaba ciddi kişilik bozukluklarına neden olur. İnsan kendi içinde çelişkiler barındırmaya başlar ve bunu sürekli olarak çevresindekilere farklı şekillerde yansıtır. Ve böylece gerçekleştirmeye cesaretinin veya yetisinin olmadığı her türlü arzuyu bastırmak için, içinde ve çevresinde yalan bir dünya inşa eder. Örneğin hayal ettiği meslek için girdiği sınavdan başarısız olduğunda, bir daha denemek yerine çoğunlukla puanlarının yettiği eğitimi almaya boyun eğer. Ya da bir kez kalbi kırıldığında içine dönerek, aile ve çevre onaylı, tutku veya yönelimlerini bastırdığı daha yüzeysel bir ilişkinin güvenli kollarına bırakır kendini. Gerçekte olmamış her şeyi olmuş gibi kabul edip, buna hem kendini hem de başkalarını inandırmaya çalışır. Bu nedenledir ki artık yüz yüze vedalar yerine, bir elektronik posta, bir cep telefonu mesajı veya Facebook’ta bir tuşluk ayrılıklar yaşanıyor. Karşındakinin gözlerinde kendi gerçekliğini görmekten korktuğu için, herkes ‘neşeli’, ‘çılgın’, ‘şanslı’, ‘mutlu’ vs. hissettiği imgeler çöplüğünde, gözetleyicisinin tahrifi üzerinden kendi yalanını yaşıyor.

Ta çocukluk evresinde başlayan içsel yalanlar, izleyiciye karşı hoş görünme ve takdir toplama veya ceza almamak için kurulan hikayeler üzerinden şekillenir. Örneğin vazoyu çocuğun kendisi değil kardeşi kırmıştır, okulda hiç yaşanmamış bir olayın evde takdir topladığı kahramanı olmuş ve tüm bunları sır olarak saklamayı seçmiştir. İnsan gelişimi ilerledikçe, bazı kişilerin bunu nerde yakalanacaklarını görmek için sürdürdükleri ‘tahrik’ edici bir zeka oyununa dönüştürdükleri bilinmektedir.

Beatrice Faust ‘Kadınlar Seks ve Pornografi’ adlı yapıtında, pornografiyi “kişinin cinsel organlarının uyarılmış biçimleriyle görsel ya da sözlü olarak gösterilmesi” diye tanımlar. Yunanca fahişe anlamına gelen ‘porne’ sözcüğü yazmak yani ‘graphein’ sözcüğüyle birleştiği zaman, ‘fahişelerle ilgili yazınlar’ eylemi ortaya çıkmıştır. Zaman içinde yazın ile başlayan bu imgeleme eylemi, fotoğraftan film ve animasyona kadar çeşitli araçlarla izleyici ile buluşturulmuştur. Her geçen gün ‘yalan’, mitomani (kendine yalan söyleme hastalığı) bireylerin, çıplak bir bedene bakar gibi seyrettikleri ve cinsel olarak uyarıcı ve tatmin edici mekanizmalarını bunun üzerinden geliştirdikleri bir araca dönüşmüştür. Ancak kendilerine ve başkalarına en sık yalan söyleyenlerin, kişilikleri ve bireyselliğin temel dayanak noktalarından biri olan kendine saygı duyma güdüleri gelişmemiş insanlar olması da psikolojik bir gerçektir. "Kendi kendine inanmayan her zaman yalan söyler." der Nietzsche, "Yaşamak için yalanlara ihtiyacımız var" dese de!

“Mavi hap mı, yoksa kırmızı hap mı?” **

Günümüzde ‘yalan’, gücü yadsınamaz bir arzu mekanizmasına dönüşmüş olsa da, her yalanın sonunda mutlak bir acı vardır. Kişi; hem yalan söylediği, hem kendisine yalan söylenmesini seçtiği, hem de gerçeğin bu olmadığını bildiği için çeşitli paradokslara düşer. Aslında en büyük yalancılar

gerçeği en net bilenlerdir; çünkü onlar hakikatten korktukları için gerçeküstü bir manipülasyon çabası içine girerler. Bu manipülasyonların yarattığı 'imge' (medyanın giderek şiddet içerikli görüntü paylaşımlarını arttırarak yanlış bir aktarım içinde girmesi; çamaşırlarımızı çitilemeden bembeyaz yapacak deterjanlar; ağzımızda en güzel tadı bırakacak çikolatalar ve onları bize sunan cüretkar bedenler), ister istemez bilinçaltımızda bir tahrik yaratıyor. Ancak bu tahriki oluşturan etkenler giderek hafif-güdümcü (softcore) pornografiden, sert-güdümcü (hardcore) bir pornografiye dönüşüyor. Hitler'in sert-güdümcü pornografinin doruk noktası olarak sayılabilecek nazizminin, yani Almanların dünyadaki tüm uluslardan daha üstün ırk oldukları yalanı üzerine kurulu propagandasının, faşizmi başımıza nasıl musallat ettiği ortadadır. Bunun sonucu, bedelini sadece bizim değil, bizden sonra belki de onlarca neslin daha ödemeye devam edeceği derin bir acı olmuştur. Bu acının üzerini örtmek için, daha da sertleşen ve bir nevi tecavüze dönüşen bir yalanlar dizisi ile dünyanın dört bir yanında kendini canlı bomba olarak patlatan insanları seyrediyoruz şimdi. Bir zamanlar utanç, merak ve belki de tiksinti ile çevirdiğimiz başımız, yerini giderek tüm bu görüntülere irkilmeden bakabilmeye teslim oluyor.

Bölünmüş bir ada toplumu olarak, gerek bireysel, gerekse küresel ölçekte içinde çalkalandığımız tüm bu dönüşümlerden nasibimizi aldığımızı düşünüyorum. En masum ifade şekli ile karnını doyurma çabasında olan toplumun yerini, gözü aç ve ayrıcalık bekleyen hırslı bir neslin nasıl almaya başladığını bilemiyorum. Kıbrıs'ta değişen yalnızca mevsimler değil kültürel bir iklimdir de. Ne kendini yok etmeyi başarabilen, ne de içine hapsolmuşluklarına meydan okuyabilenler, ne yaparlarsa yapsınlar yavaş yavaş durdukları yerde çürümeye mahkumdur. Ne mutlu olmayı beceriyoruz ne de mutlu etmeyi. Biz bu adada doğrudan yana çok saf tuttuk; fakat en akıllımızı bile kandırdılar (Bilmem sizler de benim gibi 'Bu Memleket Bizim Platformu'nu ya da 'Kıbrıs'ta Barış Engellenemez!' buluşmalarını hatırlıyor musunuz?).

Uzun zamandır toplumsal bir çöküntü yaşadığımız ortada. Kanunlar çöplüğü. Yalanlar çöplüğü. Düşünce çöplüğü. Bilim çöplüğü. Aristoteles'in 'Metafizik' kitabında ele aldığı üç bilim dalının da dibe battığı yerdeyiz sanki. Akademisyeninden politikacısına, sanatçısından devlet memuruna, 'neden ve düşünce bilgisi' olan teorik kuram da, 'eyleme dair pratik' yani etik kuram da bir anlam ifade etmiyor artık. Sevgili dostum Yonca'nın*** dediği gibi, belki de olay "işimize gelen her şeyin etik, gelmeyen her şeyin etik dışı" olmasını uzun zaman önce sorgusuz kabul edişimiz kadar basittir. Aristoteles'in sanatsal yaratıyı ele alan 'poetik' bilimi adına içinde bulunduğumuz bu toplumsal tedirginlik ve tatminsizlik halinin, 'poiesis'i, yani yaratma eylem ve arzumuzu nasıl bir şekle dönüştürdüğünü kelimelere dökerek gücüm bile yok. Böyle bir ortama ne üretilir, nasıl üretilir, bunu başka bir zaman içimden akacak bir deneme olarak burada bırakıyorum.

Her şeyi doğru ve açık açık söylemeyi amaç edinmiş Sokrates'in Atina meclisi tarafından ölüme mahkum edildiği günden beri, Akdeniz'in hiçbir yakasına hakikat uğramıyor sanki... Umutsuz muyum? Bunca yalanın söylendiği yerde, herkes her türlü hakikatin aslında farkındadır diye vicdanım çok rahat.

Irvine Welsh'in 'Porno' adlı kitabında haykırdığı gibi:

“Seç! Sonsuz seçenekler arasından daima, ama daima, kendini seç! Cilalı görüntüler üzerine hayati seç, tükenerek ve tüketerek yaşamayı seç, arkadaşlarını birer piyon gibi oynatmayı seç, bir zamanlar senin için değerli olan şeyleri parayla, çıkarla, anlık doyumlarla takas etmeyi seç!”

Yine de neyi seçersek seçelim, her birimizin bir gün elbet yalanlarımızla yüzleşmek zorunda kalacağını biliyorum...

Kaynaklar

Aristoteles (1996). Metafizik I. (Çev. Ahmet Arslan), Sosyal Yayınlar, İstanbul.

Beatrice Faust (1986). Kadınlar Seks ve Pornografi (Çev. A. Erdem Bagatur), Mert Yayıncılık, İstanbul.

Jean-Paul Sartre (2014). Varlık ve Hiçlik: Fenomenolojik Ontoloji Denemesi (Çev. Turhan Ilgaz & Gaye Çankaya Eksen), İthaki Yayınları, İstanbul

Irvine Welsh (2010). Porno (Çev. Kıvanç Güney), Siren Yayınları, İstanbul.

Zeynep Sayın (2003). İmgenin Pornografisi, Metis, İstanbul.

Alıntılar

* *Mevlana Celaleddin Rumi*

** *The Matrix, 1999*

*** *Prof. Dr. Yonca Hürol, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, öğretim üyesi*